

Kossuth emléke Váralján

A jobbágyfelszabadítást a váraljaiak nem tekintették a „népi erő”, a maguk művének – és még kevésbé a „Habsburg-birodalom császára” jótéteményének. Szerintük akkor „Rabok voltak az emberek, csak éppen hogy nem szántottak velük. De igába voltak!... Mit tehettek volna?” A megváltást hozó, nagy fordulatot ily módon valaki nagy ember, legendás alak cselekedeteként tisztelték, s róla szállott szájról szájra az ének.

Bálványosváralján azonban nem mindenki tudott Kossuthról, szerepéről, s voltak olyanok is, akik mást, például Mátyás királyt ültették az emlékezet aranszékébe. Ki volt hát a szabadító, „Az úrdögásoknak Mátyás király. Az hiszem, a vót” (Orbán István, 82 éves); „Mátyás felírta a marhákat jegyzékbe. Fellépett a kormány, a Mátyásé. Adja oda mindenki, akinek hat marhája van, kettőt... Aztán birtokot, hogy egyenlő legyen... Ez volt a paraszttörvény” (Szabó Bandi, 33 éves); „Nem könyvből olvastam, öregrendű emberektől hallottam (nagy)apám mondta, aki felszabadult ember volt. Ő is átvette a földet. Azelőtt szolgalegény volt. Az Mátyás király idejében volt...” (Kovács Bandi, 61 éves) Ugyanez a Kovács András máskor viszont azt mondotta: „48, az úgy vót: akkor Kossuth Lajos vót...”

Mátyás királyt, valamint Kossuth Lajost egyaránt dicsőítette egy másik adatszolgáltató is. „Nem volt szabad senki. Az egész vagy az úré volt. Mátyás király amikor még fiatal volt, akkor szabadultak fel.” Majd, kijavítva magát: „Nem is ő, hanem Kossuth szabadította fel a népeket” (Szilágyi János, 58 éves).

Molnár András (63 éves) már bizonyos abban, hogy Kossuthnak járó a köszönet: „Apám emlegette. Az uraké volt minden föld. Kossuth Lajos szabadította fel őket. Külső, belső föld mind az uraké volt. Mikor Kossuth felszabadította őket, mindenki azt a birtokot kapta, amin dolgozott: külsőt, belsőt.”

„Az úrbéreseket Kossuth szabadította fel – mondotta Hajdu Márton (74 éves) is –, és akkor az a föld, amit műveltek, az az övék lett; azonban váltságdíjat kellett volna érte fizetni, de sokan ezt nem tudták megfizetni (az én édesanyámék sem). Ezért egy részük otthagyta a földet, más részük pedig kiegyezett a földesúrral egy kisebb darab földterületben... és a belsőségben is kisebb házat kaptak...”

Pap Jenő (74 éves) az alszegi szép nagy ház tornácán magabiztosan jelenti ki: „Jött Kossuth, felszabadította őket. Debrecenben kimondotta: Respublica, nincs király.”

Végezetül a felszegi (67 éves) Martonos Jánost kissé részletesebben is idéznők. Azon a régi vasárnapon is – mesélte – szokás szerint a templom előtt gyülekezett a jobbágyorsú váraljai nép, amikor egy ismeretlen ember

Franz Eybl kórajza 1841-ből

érkezett a piacra. Ez az idegen Kossuth Lajos volt. (Lánya közbeveti, hogy „ű vót”. Petőfi nem lehetett, ő – szerinte – „népdalköltő”.) Ennek a látogatásnak nyomán szabadultak fel az úrdolgások. A találkozás így történt:

„Ű – már mint Kusut – felöltözött szegény módra, s kiindult a kösségebe.

A piacon megkérdezte az emberektől:

– Hogy vattok, kollégák, hogy tudtok haladni előre a gazdáitokkal?

Csak hallgattak az emberek. Aztán az egyik azt mondta, s igaz volt a szava:

– Én jól.

S mert pénteken kapott verést, lehúzta a nadrágját, s megmutatta a fenekét. Mind tiszta ormó volt a teste! Igaz, hogy csak sarohtól a fejiig volt, mert a fejit nem ütötték.

Kusut megnézte, s csak ennyit mondott:

– Na! Ne mondjatok senkinek semmit, de fel fogtok szabadulni! Nem tudom, hány évre, hány hónapra, de fel is szabadultak.”

Lányára nézett. Bizonyára Petőfire gondolt, a kalendáriumban írottakra, s ezekkel a szavakkal tett pontot a beszélgetésre:

„Akárki volt, áldott emlékü!”

Imreh István történész. Sepsiszentkirályban született (Románia), 1919-ben. 1977. óta a magyar Néprajzi Társulat tiszteletbeli tagja, 1990. óta az MTA külső tagja. Főbb művei: „Székely falutörvények” (1947), „Majorsági gazdálkodás a Székelyföldön” (1956), „A rendtartó székely falu” (1973), „Erdélyi hétköznapiak” (1979), „Erdély változó társadalma” (Csetri Elekkel, 1980), „A törvényhozó székely falu” (1983), „Székelyek a múlt időkben” (1987), „A fejedelmi gazdálkodás Bethlen Gábor idejében” (1992), „Kászonszéki krónika, 1650–1750” (Pataki Józseffel, 1992), „Látom az életem nemigen gyönyörű”. A mádalfalvi veszedelem jegyzőkönyve” (1994).

Az ERDÉLYI TUDOMÁNYOS FÜZETEK (219. szám) „Emlékezés Kossuth Lajosra Erdélyben 1994-ben” című kötetéből. Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár, 1994. (részlet)